

УВОД

Према одредбама Закона о кривичном поступку Републике Српске, увиђај се предузима кад је за утврђивање неке важне чињенице у поступку потребно непосредно опажање.

Проф. Шкулић наводи да увиђај представља систем разноврсних криминалистичких радњи, којима се на основу одредби Закона о кривичном поступку, на мјесту догађаја опажају (непосредно или посредно – уз учешће стручних лица, или употребом специјалних инструмената криминалистичке технике) све битне околности насталог догађаја, те проналазе и у складу са криминалистичко-техничким правилима стручно обрађују трагови и предмети кривичног дјела, уз мисаону реконструкцију кривичног догађаја, а у циљу прикупљања и регистровања (кроз записник и његове криминалистичке прилоге – скице, фотографије, видео снимке итд.) свих релевантних информација, ради разјашњења кривичног дјела и прикупљања свих доступних доказа¹.

Иако Закон о кривичном поступку дефинише увиђај као непосредно (чулно) опажање, он је и много више од тога, тако да орган који спроводи увиђај, по правилу уз помоћ стручних лица, заиста непосредно опажа, те тако утврђује важне чињенице, али истовремено ствара и мање – више комплетну слику о догађају поводом кога се увиђај врши, односно настоји да мисаоно реконструише кривично дјело, његов ток, улоге учиниоца, пасивног субјекта, могућих очевидаца итд. Та мисаона активност се своди на формулисање одређених верзија о кривичном дјелу и његовим основним елементима, попут начина извршења, средства извршења, мотива, броја учесника у догађају итд., а на основу чега се потом планира предузимање других кривичнопроцесних и криминалистичких радњи².

Увиђајем се долази до материјалних доказа, прије свега трагова и предмета кривичног дјела, али и до других важних чињеница које би, без вршења увиђаја остале непознате и у знатној мјери би онемогућиле или отежале расвјетљавање догађаја.

¹ Шкулић М. (1998), *Увиђај и криминалистичке верзије – верзије и увиђај у кривичном поступку*, Београд, Правни факултет у Београду, стр. 53.

² Шкулић М. (2007), *Коментар Законика о кривичном поступку*, Београд, Службени Гласник, стр. 429.

Циљ вршења увиђаја, с обзиром на његов дуалистички – кривичнопроцесни и криминалистички карактер, може се изразити на два начина: на основу његове кривичнопроцесне форме или на основу криминалистичке садржине. Кривичнопроцесни циљ увиђаја се односи на утврђивање или разјашњење неке важне чињенице у поступку, а криминалистички циљ је настојање да се на одређеном простору и у одређеном времену прикупи највећа количина криминалистички релевантних информација³.

С обзиром да се увиђај најчешће предузима у почетној фази истрази, због карактера хитне радње коју има, за његово спровођење примарно је надлежан тужилац, у складу са одредбама Закона о кривичном поступку. У пракси, много је чешћа ситуација да овлашћена службена лица сама обављају увиђај, у складу са законом предвиђеним рјешењем. Наиме, овлашћено службено лице дужно је да у случају опасности од одгађања предузме неопходне радње. О свему што је предузето, овлашћено службено лице дужно је да одмах обавјести тужиоца и достави прикупљене предмете који могу послужити као доказ⁴. Управо због неопходности хитног реаговања, а имајући у виду оперативност органа унутрашњих послова, они се много чешће појављују као увиђајни органи. Протек времена до вршења увиђаја иде у корист учиниоца, јер повећава могућност да се лице мјеста измјени, трагови и предмети оштете, униште или промјене, евентуални очевидци или свједоци удаље. Као једна од најважнијих мјера првог захвата, неопходно је да се увиђај врши плански, систематски и темељито. Такође, потребно је имати у виду да се ради о непоновљивој радњи.

У криминалистичком смислу увиђај има три основне фазе: 1) вербално информативну фазу, за коју је карактеристично да се увиђајни орган, било од полицајца који обезбјеђују мјесто догађаја, било од присутних лица, детаљно информише о карактеристикама мјеста догађаја, њиховим сазнањима о томе да ли је неко нешто дирао на том мјесту, остављао трагове и сл; 2) статичка фаза у којој се ништа не дира и не помјера на мјесту догађаја, већ се, с једне стране, остварује потребан увид у мјесто догађаја, уочава присуство трагова и предмета, док се, с друге стране, врши фотографисање, односно видео снимање мјеста догађаја, или се праве потребне скице, а у том увиђајном стадијуму се, онда када је то потребно, може ангажовати и службени пас,

³ Алексић Ж., Шкулић М. (2009), *Криминалистика*, Београд, Службени Гласник, стр. 53.

⁴ Члан 226. став 2. Закона о кривичном поступку Републике Српске, Службени Гласник РС 53/12

ради потраге за траговима мириса, и 3) динамичка фаза, за коју је карактеристично да се узимају трагови и предмети кривичног дјела, по потреби обављају вјештачења на мјесту догађаја, активно трага за другим предметима дјела и сл.⁵

Иако се свака од ових фаза у теорији посебно обрађује и наводе се радње које се предузимају у свакој од њих, ову подјелу треба схватити условно када се говори о практичном вршењу увиђаја јер не постоји могућност тачног разграничења једне фазе увиђаја од друге. Напротив, током вршења увиђаја, садржаји нарочито статичке и динамичке фазе увиђаја се наизмјенично смјењују и преплићу, тако да нема јасно одређене границе између једне и друге фазе, што је условљено и специфичношћу самог случаја.

Квалитетно извршен увиђај представља добру основу за разјашњавање конкретног догађаја, на основу прикупљених материјалних доказа, важних чињеница и индиција који пружају одговоре на златна питања криминалистике и усмјеравају даљи рад. Уклапањем у мозаик прикупљених доказа и индиција формирају се верзије, чији број зависи првенствено од расположивих сазнања у моменту њиховог креирања, мисаоно се реконструише догађај и планирају наредне активности са циљем провјере постављених верзија што на крају доводи до расвјетљавања догађаја. Поред процесних правила која се односе на вршење увиђаја, за увиђајни орган је неопходно познавање и примјена и општих криминалистичких правила за вршење увиђаја јер само јединствена примјена процесних и криминалистичких правила може довести до остварења циља предузимања увиђаја.

Као што су бројна и разноврсна кривична дјела прописана Кривичним законом, тако су и увиђаји тих кривичних дјела, уважавајући општа процесна и криминалистичка правила, специфични и различити, и начин вршења увиђаја зависи од бројних тактика, метода и техничких средстава која ће увиђајни орган примјенити са циљем прикупљања свих расположивих трагова и предмета који ће као докази омогућити расвјетљавање кривичног дјела и откривање његовог учиниоца.

Међу најбројнијим а истовремено у знатној мјери и специфичним увиђајима које врше, у првом реду, овлашћена службена лица, спадају увиђаји саобраћајних незгода. У овом раду говорићемо о увиђају оних саобраћајних незгода које имају обиљежје некод од

⁵ Шкулић М. (2007), оп. цит., стр. 431-432.